

LINMAGI.

Härom året — det var i juli år 1920 — befann sig författaren en dag ute på promenad i den av höga berg omramade vackra Draudalen i Kärnten i Österrike. Vid passerandet av ett linfält fästes därvid min uppmärksamhet vid en i fältets mitt uppstickande lövkrans, vilken satt fästad på en i jorden nedstucken käpp. På framställd förfrågan meddelade mig en kvinna, som befann sig i närheten, att kransen i fråga hade satts dit för att linet skulle växa bra. När linet vuxit upp något litet, och ogräset rensats bort, var det brukligt, sade hon, att pryda fältet med en dylik lövkrans, ty likaså högt som denna satt, likaså högt skulle också linet komma att växa.

Det var vad min sagesman hade att förtälja. Vidare intressanta upplysningar fick jag sedermera genom att studera den i sitt hemland så högt skattade författaren och skildraren av folklivet i Kärnten, Franz Franziscis arbete: »Kärntner Alpenfahrten».¹ Han berättar där hurusom enligt ett i Kärnten gammalt, ännu på 1890-talet kvarlevande bruk, den kärntniska bondhustrun midsommaraftonen, då eldarna började att låga upp på bergen runtomkring, i mitten av sitt linland plägade att sticka ned en med en krans av ängsblommor prydd alkäpp. Enligt folktron skulle då blomkransen ha sådan inverkan på linet, att det växte likaså högt som käppen stack upp ovan jord. Blommorna till kransen skulle plockas på Kristi lekamens dag,² då man vid den denna dag sedvanliga festprocessionen under välsignelsens utdelande hängde kransen på en vid det i det fria stående altaret upprest liten gran, på det att även kransen sålunda måtte bli invigd och få del av välsignelsen.

¹ Wien 1892, s. 130 ff. Franzisci, i sitt hemland kallad »den kärntniska folk-kunskapens fader», föddes d. 26 dec. 1825 i Klagenfurt. Prästvigd 1851 verkade han i olika delar av landet, varunder han hade goda tillfällen att lära känna det kärntniska folklivet. Död såsom domprost i Grasendorf nära 95 år gammal. I ett flertal arbeten har denne Kärntens Feilberg lämnat folklivskildringar av bestående värde.

² Kristi lekamens dag firas av den romersk katolska kyrkan som en stor kyrklig fest första torsdagen efter Trefaldighetssöndagen. — I den österrikiska provinsen Steiermark säges en vacker Kristi lekamens dag bebåda en god sommar. »Steirischer Kalender auf das Schalt Jahr 1920», Graz.

Blomkransen fick man inte kasta bort, utan den skulle omsorgsfullt gömmas, och när så bastun första gången eldades upp, var denna krans det första som skulle läggas på elden. ty då kunde man vara säker om att icke linet skulle träffas av »brand» eller någon annan olycka.

Förutom en sådan krans kunde man även på de flesta linfält få se friska grenar av vide eller oxel eller också »palmer»¹ stå nedstuckna i trenne hörn av landen till skydd mot ohyran, vilken då försvann genom det öppna fjärde hörnet.

En vid bråkningen av linet viktig person var »der Haarpatsch»,² den som skulle elda ugnen i bastun. Han skulle alltid undfågnas på bästa sätt och få något riktigt fett att äta, på det att linsådden skulle bli särskilt oljerik. Honom tillkom även plikten att lägga den vigda blomkransen på elden, för vilket uppdrag han erhöi tre linknippen (»Bösl Haar»). Vidare hade han även att fördela de rötta linknipporna bland flickorna, som bråkade linet. Lycklig den som fick den sista knippan, som kallades »die Braut» (»bruden»),³ ty hon skulle mycket snart själv stå brud.

Linet ligger den kärtniska bondhustrun särskilt om hjärtat. Vad gör hon icke allt för sitt kära lin! Redan mitt i vintern tänker hon på de späda linplantorna och på åkningen för långt lin (»Haarlangfahren»), ty ju längre man åker på trettondagen, desto längre blir också linet. Enligt gammal sed skulle man nämligen trettondagen fara till den näst största församlingen för att där övervara gudstjänsten och under vägen begåva några fattiga och så inte heller glömma att stjälpä, ty då skulle man få vackert lin.

Detta bruk att åka för långt lin är väl nu alldeles bortlagt,

¹ Så kallas sammanbundna blommande videgrenar, som palmsöndagen invigas i kyrkorna och sedan användas dels som bot mot sjukdomar och dels till skydd mot oväder.

² Haar eller Flachs, Lein = lin. Jfr den svenska och fornnordiska benämningen på lin, hör; danska hør; fht haru, haro ävensom den fornn. på hār, har. — Patsch eller Tölpel = tölp, oskicklig människa, betyder även mjuk sko, toffel. I ett annat arbete av Franzisci »Culturstudien über Volksleben, Sitten und Bräuche in Kärnten», Leipzig 1902, s. 71, förekommer en femininform Patschin (Dörrerin).

³ I Västergötland kallas en docka lin »höra-bru» (linbrud). Rietz: Ordbok öfver svenska allmogespråket. Malmö 1867. Jfr även artikeln Brud därsammastädes.

men för trettio år sedan förekom det ännu. Visserligen skedde det i all hemlighet under någon slags förevändning, men nog förstod man avsikten, när den förspända släden med den i tjocka ylletäcken insvepta bondhustrun under bjällerklang for till kyrkan. Då hände det nog, att grannen litet försmädligt anmärkte: »Nu far hon för att hennes korta lin skall bli längre.»

Författaren har föranletts att lämna ovanstående redogörelser på grund av de iögonenfallande stora likheterna med här hos oss i Sverige dels fordom och dels ännu befintliga bruk, såsom att mid-sommaraftonen »maja» i linlanden med gröna grenar o. s. v. Även den svenska bondhustrun har linodlingens goda resultat legat varmt om hjärtat. Vanligt har det varit, att hon skulle vara med när linet såddes, och ibland utförde hon även själv denna handling.

»Åkning för långt lin» har likaså varit en här i Sverige utbredd sed, vilken ännu mångenstädes fettisdagen iakttages. För denna är tidigare utförligt redogjort.¹

Alla dessa i samband med linodlingen stående bruk torde ha företagits i avsikt att genom vissa magiska handlingar utöva inflytande på växtligheten, så att linet skulle växa högt, bliva långt, vitt, starkt och oljerikt.

Louise Hagberg.

¹ Louise Hagberg: »Stora rovor och långt lin. Gamla seder och bruk i förbindelse med linodlingen.» Fataburen 1913, s. 129 ff.